Jüdische Pester Zeitung.

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייאמאל וואכענטליך
מאנטאג, מיטטוואך אונד פרייטאג.
אונד קאסטעט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולדען עסט.-וועהר.
האלביעהריג 5 " "
פיערטעליאהריג 2 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.
פיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולדען עסט.-וועהר.
האלביעהריג 5 גול' אונד 50 קר' ע.-וו.
פיערטעליאהריג 2 " " 75 " " "

יידישע
פעסטער צייטונג

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומערירען
אונד דער פרענומעראציאנס-בעטראג
בעגינט מיט דעם עמפפאנגע דעס
ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
אלט-גאססע נ' 1.
וואהין מאן אויך דיא פרענומערא-
ציאנסגעלדער צו זענדען בעליעבע.

Nr. 86, זיעבענטער יאהרגאנג. פעסט, מאָנטאג י חשון ה'ת'ר'ל'ו'. Pest, den 8. November 1875.

רוססישע קריעגס-געליסטע.

II.

עס וואר אים מאנאטע מאי 1853 אין קאנסטאנטינאפעל. דער סולטאן זאס מיט זיינען ראטהגעבערן אין זיינעם גראסארטיגען, מיט דען קאסטבארסטען טעפפיכען בעלעגטען זאאלע, דא ווארדע דיא טהירע פלאטצליך איפגעריססען אונד וויא אין בעזאפפענער ביער שטירצטע הינײן דער רוסישע געזאנדטע, פירסט מענטשיקאף, אין זיינען שטיבינגען רייזע-קליידערן אונד קאטהיגען שטיעפעלן — אונד אלס ווערע ער דער קאיזער אין קאנסטאנטינאפעל — אונד אלס ווערע דער סולטאן זיין קנעכט — הילט ער אין איינער געביעטערישען אונד הערייספאדערנדען שפראכע פאלגענדע אנרעדע: „איהר, דיא איהר דא פערזאממעלט זייד, הארעט! זיינע מאיעסטעט דער קאיזער פאן רוסלאנד קאנן עס ניכט לענגער צוזעהען, וויא מאן אונזערע הארטבעדרענגטען רוסיש-קאטהאלישען גלויבענס-גענאססען אין דער טירקייא אויף איינע זא גרויזאמע ווייזע בעהאנדעלט, דיא בארמהערציגקייט זיינער מאיעסטעט אונזערעס קאיזערס קאנן עס ניכט לענגער דולדען, דאס זיינע רוסיש-קאטהאלישע גלויבענס-גענאססען אין דער טירקייא הינגעמארדעט ווערדען זאללען. דיא אבעראויפזיכט איבער דיא רוסיש-קאטהאלישען איינוואהנער אין דער טירקייא מוס נור אונזערעם קאיזער צושטעהען — וואללעט איהר דאס ניכט, זא איזט קריעג!" — אונד דאריף ענטשטאנד אויך דער בעריהמטע קרים-קריעג!

פאר אכט טאגען, אם 1. נאוועמבער 1875, ערשיען דער רוסישע גענעראל איגנאטיעפף אים זאאלע דער טירקישען רעגיערונג אונד זאגטע: „מיינע העררען, הארעט אונד לאססעט אייך זאגען! זיינע מאיעסטעט, אונזער קאיזער פאן רוסלאנד, בעדויערט עס מיט אויפריכטיגעם הערצען, דאס דעם מענשען-שלאכטען אין דער הערצעגאווינא נאך קיין ענדע געמאכט ווארדע. זעלבסט דיא זוד-סלאווישען רוסיש-קאטהאלישען איינוואהנער, וועלכע זיך ערגעבען אונד אונטערווארפען, ווערדען אויף איינע זא גרויזאמע ווייזע בעהאנדעלט, דיא פאן קיינעם בארמהערציגען מענשען געדולדעט ווערדען קאנן. — דיא טירקישע רעגיערונג פערשפריכט אימער, דען שלעכטען צושטאנד דער זוד-סלאווישען רוסיש-קאטהאלישען איינוואהנער צו פערבעססערן, זיא בלייבט אבער אימער נור ביים פערשפרעכען, אהנע עס צור אויספיהרונג צו ברינגען. נון, וויר וואללען נאך אימער האפפען, דאס דיא טירקישע רעגיערונג איהר פערשפרעכען באלד איינהאלטען ווערדע. זאללטע דאס אבער ניכט דער פאלל זיין, זאללטען אונזערע רוסיש-קאטהאלישען גלויבענס-גענאססען אין דער טירקייא ווייטער נור וויא לאסט-טהירע בעהאנדעלט ווערדען, זא ווערע זיינע מאיעסטעט, אונזער קאיזער פאן רוסלאנד, דאצו געצוואונגען, זיך אין דיעזע אנגעלעגענהייט דריינצומישען! — גענוג, דאס מאן איערע שלעכטע געלד-ווירטהשאפט דולדעט, גענוג, דאס מאן עס רוהיג צוזיעהט, וויא איהר דיא פערשפראכענען פערצענטען פיר דיא געלדער, וועלכע איהר פאם אויסלאנדע געליעהען האבט, ניכט צאהלעט; אבער איערע מענשען-ווירטהשאפט, וויא איהר מיט דען רוסיש-קאטהאלישען איינוואהנערן אין דער טירקייא פערפאהרעט, קאננען וויר ניכט לענגער צוזעהען!" — נאך דיעזער אנשפראכע בעפירכטעט מאן נון איינען נייען רוסיש-טירקישען קריעג!

איינע געסטערן פריה, היער איינגעטראפפענע פאריזער דעפעשע מעלדעט: דיא היטיגע בארזע וואר דורך דיא אונטעררעדונג דעס רוסישען גענעראלס איגנאטיעפף מיט דער טירקישען רעגיערונג זעהר בעאונרוהיגט. דיא פאפיערע זינד געפאללען, דא מאן איינען נייען קריעג מיט דער טירקייא בעפירכטעט. — עס האנדעלט זיך יעטצט נור דארום, אב דיא טירקייא איהר פערשפרעכען, דיא זוד-סלאווישען קאטהאלישען איינוואהנער בעססער צו בעהאנדלען, איינהאלטען ווערדע: האלט זיא עס ניכט — דאנן איזט דער רוסיש-טירקישע קריעג אונפערמיידליך!

נון איזט אבער דיא פראגע: וואָ איזט דאס דרייא-קאיזער-בינדניס? וואָ זינד דיא אבמאכונגען, וועלכע בייא דען פיעלען דרייא-קאיזער-צוזאממענקינפטען בעווערקשטעלליגט ווארדען? וואס ווערדען נון דיא קאיזער פאן עסטערייך אונד דייטשלאנד צו דיעזעם רוסישען אונטערנעהמען זאגען? האט עס יא דאך געהייסען, דאס זיך דיא דרייא קאיזער פאן רוסלאנד, דייטשלאנד אונד עסטערייך-אונגארן געגענזייטיג פערפפליכטעטען, אין דער אויסווערטיגען פאליטיק איינער אהנע דען אנדערן ניכטס צו אונטערנעהמען?

אויף דיעזע אנפראגען אנטוואָרטעט דיא רוסישע רעגיערונגס-צייטונג פאלגענדעס: ביז יעטצט ארבייטעטע רוסלאנד אים פעראיינע מיט דייטשלאנד אונד עסטערייך-אונגארן דאהין, דאס אויס דער רעוואָלוציאן אין דער טירקייא קיין קריעג ענטשטעהע. אהנע יעדען הינטערגעדאנקען ווינשטען אללע דרייא קאיזער דען פריעדען. אין דער פאליטיק האלט אלזא רוסלאנד מיט דען איבריגען דרייא מעכטען צוזאממען; אבער דאס מיטגעפיהל מיט דען הארט-בעדריקטען זוד-סלאווישען רוסיש-קאטהאלישען איינוואהנערן איזט בייא רוסלאנד גראסער אלס בייא דען איבריגען מעכטען, וויל עבען זיך דיא זוד-סלאווען אין דער וועסטליכען טירקייא צור רוסישען רעליגיאן בעקענען. דיעזע רוסישע בארמהערציגקייט געגען דיא גלויבענס-גענאססען קאנן דער געמיינזאמען דרייא-קאיזער-פאליטיק ניכט צום אפפער געבראכט ווערדען. בייא דער בארמהערציגקייט האט יעדע פאליטיק איפגעהארט. איך ביז יעטצט ווארדען דיא געפליכטעטען ארמען זוד-סלאווען מייסטענס נור פאן רוסלאנד אונטערשטיטצט — אונד רוסלאנד איזט דאהער אין דיעזער בעציעהונג בערעכטיגט, מיט זיינעם מיטגעפיהלע פאר גאנץ איירופא הינצוטרעטען אונד צו זאגען: „איך לאססע מיינע גלויבענס-גענאססען ניכט זא גרויזאם בעהאנדלען! דיא הערצעגאווינער קאננען דיא טירקישען אונגעהייערען לאסטען ניכט מעהר ערטראגען! דער סולטאן פערשפריכט וואהל בעססערונג, אבער ער פפלעגט זיין פערשפרעכען ניכט צו האלטען."

וויא עס נון מיט דער רוסישען „בארמהערציגקייט" בעשטעהט, דאס וויססען וויר אללע: מאן קאננטע דעם רוסישען קאיזער צורופען: „זייא דיא נור בארמהערציג אין דיינעם אייגענען רייכע: דענן אויך דיין אייגענעס פאלק מוס אונטער דיינעם שווערען יאכע צוזאממענזינקען! מיט דיינער בארמהערציגקייט אונד מיט דיינעם מיטגעפיהלע וואר עס ניעמאלס ערנסט געמיינט!" — אבער יעדענפאללס איזט דיעזע „בארמהערציגקייט" אונד דיעזעס „מיטגעפיהל" מיט דען זוד-סלאווישען רוסיש-קאטהאלישען איינוואהנערן איינע גוטע אויסרעדע צום קריעגע! — אויך בייא דעם קרים-קריעגע בענוטצטע דער דאמאליגע רוסישע קאיזער ניקאלייס דיאזעלבע אויסרעדע, אבער אין דער טהאט וואללטע ער דיעזע „בארמהערציגקייט" צו איינער „עראבערונג" דער גאנצען טירקייא בענוטצען. (זיעהע אונזערע וועלטגעשיכטע פאן זייטע 175 ביז 202).

פרייליך בלייבט דא אימער דיא פראגע: וואס ווירד עסטערייך-אונגארן דאצו זאגען, וועגן רוסלאנד דורך דיא עראבערונג דער טירקייא צו זיינעם גראסען געפעהרליכען נאכבאר ווירד?

אום דיא בעאנטוואָרטונג דיעזער פראגע דרעהט זיך עבען יעטצט דיא גאנצע אויסווערטיגע פאליטיק. — זא פיעל שטעהט פעסט, דאס יעטצט אין רוסלאנד אונגעהייערע קריעגס-ריסטונגען פארגענאממען ווערדען. אים זידליכען רוסלאנד, געגען דיא טירקישע גרענצע הין, שטעהען דיא גראסטען רוסישען רעגימענטער. דער בעריהמטע רוסישע גענעראל טאטטלעבען, דער זיך ביים קרים-קריעגע בייא פערטהיידיגונג דעס מאלאקאפטהורמעס אויסצייכנעטע (זיעהע אונזערע וועלטגעשיכטע זייטע 196), מאכט יעטצט מעהרערע געהיימע רייזען אן דער טירקישען גרענצע, אום דיא דארטיגע געגענד אויסצוקונדשאפטען. — נון, וויר ווערדען זעהען, וואס דא דאראיס ענטשטעהען ווירד! —

עסטערייך-אונגארישע יודען אין רומעניען.

דיא לעזער דער „יידישען פעסטער צייטונג" האבען שאן צו פיעל ערפאהרען איבער דיא טרויריגע לאגע דער יודען אין רומעניען. אונטער דיעזען ראהען וואלאכען האט מאן פאסט טעגליך פאן יודען-פערפאלגונג אונד יודען-מארד. דיא אייראפעאישען רעגיערונגען האבען שאן מעהרמאלס פערזוכט, דען דרוק אונד דאס עלענד אונזערער גלויבענסגענאססען אין רומעניען צו מילדערן. דאך אללע דיעזע בעמיהונגען האבען ביזהער וועניג אדער ניכטס גענוטצט. דורך פערנונפט לאססען זיך איינמאל דיא וואלאכען ניכט לייטען; אונד געוואלט? נון, עס האט יא ניעמאנד דאס רעכט, דיא וואלאכען מיט „געוואלט" צו איינער בעססערן בעהאנדלונג דער אין רומעניען וואהנענדען יודען צו נאטהיגען! יעדעס פאלק שאפפט זיך עבען פיר זיינען שטאאט זאלכע געזעטצע, דיא איהם אלס גוט ערשיינען. איין ראהעס פאלק צייגט זיך נאטירליך אויך אין זיינען געזעטצען ראה אונד אונגעבילדעט. איין זאלכעס פאלק ווירד פאן אללער וועלט בעשימפפט אונד פערלאכט. דאס איזט אבער אויך אללעס, וואס מאן טהון קאנן. מיט געוואלט דארף קיין פאלק געצוואונגען ווערדען, זיך „בעססערע געזעטצע" צו מאכען. גאנץ זא פערהאלט עס זיך ביזהער מיט רומעניען, וועלכעס „יודענפיינדליכע" געזעטצע זיך געשאפפען האט.

אם 22. יוני פאריגען יאהרעס האט אונזערע מאנארכיע מיט רומעניען איינען „האנדעלס-פערטראג" אבגעשלאססען. אין דיעזעם פערטראגע איזט עס פעסטגעשטעללט, דאס דיא אונטערטהאנען אונזערער מאנארכיע (אהנע אונטערשיעד דעס גלויבענס) אין רומעניען אללע יענע רעכטע האבען מיססען, וועלכע דיא רומענישען אונטערטהאנען בייא אונס האבען. דאך הייסט עס דאבייא, דאס דעננאך דיא אייגענען געזעטצע ביידער שטאאטען פאללקאממען בעאבאכטעט ווערדען מיססען.

דערטע דער יונגע מוזיקאנט), עס שיינט וויא איינע פעלד-בלומע גאנץ פאָן זיך זעלבסט ענטשטאנדען צו זיין.""

וועהרענד דיעזעס געשפרעכעס געהערטע זיך דען ביידען רעדנערן איין מאנן אין דען בעסטען יאהרען פאָן זעהר ערנסטעם אונד עהרווירדיגעם אויסזעהען. עס וואר דיעס פראנץ דעאק, דער נון זאגטע: „דיא יונגער מוזיקאנט, ווענן דער אונגארישע רייכסטאג זיך צוזאממענזעטצט, זאָ שפיעלע נור רעכט פייעריג דיינע ליעדער, דאמיט אונזערע דעפוטירטען דאדורך זיך פיר דאס ליעבע פאטערלאנד בעגייסטערן מאָגען! אך, אונזערע דעפוטירטען! דיעזע שרייבען וואָהל רעכט שאָנעס אין דען ציטונגען, אבער ליידער! זיא טהוען ניכטס פיר אונגארנס פרייהייט. אויך דיעזער יונגע גראף אנדראשי דא האט שאָן פיעל הערדליכעס געשריעבען; דאָך אויך ער טהוט ליידער ניכטס; ער פערגיסט, דאס איין מעכטיגער פיינד נור מיט דער וואפפע, ניכט אבער מיט דער שרייב-פעדער בעקעמפפט ווערדען קאנן". —

דער יונגע גראף אנדראשי פיהלטע זיך ביי דיעזען ווארטען טיעף געטראָפפען; זיין געזיכט וואורדע פייער-ראָטה, זיינע ליפפען ציטטערטען... נון ערהאָב ער זיינע אויגען געגען הימעל אונד זאגטע: „היער שוואָרע איך, דיא פיינדע אונגארנס ניכט מיט דער שרייב-פעדער, זאָנדערן מיט שארפער וואפפע צו בעקעמפפען, גאָטט העלפע מיר!" דעאק לעגטע נון זיינע ביידען הענדע אויף דען קאָפף אנדראשי'ס אונד שפראך מיט ציטטערנדער שטיממע: „יונגער גראף! זיא זינד בעשטיממט, איין „רעטטער דעם פאטערלאנדעס" צו זיין; ארבייטען זיא, ארבייטען זיא נור מיט קראפט אונד אויסדויער: זיא ווערדען ניכט בלאָס איבער אונגארן — זאָנדערן אויך איבער עסטערייך דיא רעגיערונג פיהרען."

דעאק פערשוואנד הינעראויף אונטער דיא באלל-גאסטע, אונד גראף אנדראשי נאהם פאָם יונגען מוזיקאנטען מיט דען ווארטען אבשיעד: „בעסטער רעמעני! וואָ אימטער זיא זיין ווערדען, וואס אימטער זיא בריכען זאללטען, ווענדען זיא זיך נור אן מיך; איך בלייבע פיר עוויג איהר פריינד."

איניגע מאָנאטע נאך דיעזעם באללע האט דיא בעריהמטע שלאכט ביי קאפאָלנא שטאטטגעפונדען. דיא אונגארן קעמפפטען אונטער גאָרגעי, דיא עסטערייכער אונטער ווינדישגרעץ. גראף אנדראשי האט וואָרט געהאלטען: ער האט דיא שרייב-פעדער וועגגעוואָרפען אונד בעפאנד זיך אים אונגארישען לאגער אלס האָנוועד-אָפפיציער, וואָ ער אלס העלד אונטער דען פייערקוגעלן דער פיינדע זיינען קאמפפעס-מוטה קיינען איינגענבליק פערלאָרען. דאס טרעפפען ביי קאפאָלנא וואר איין זעהר בלוטיגעס; פאָן ביידען זייטען זינד טויזענדע אונד טויזענדע געפאללען. קיינע קריעגס-פארטייא וואָללטע פאָם שלאכט-פלאטצע וייכען, ביז דיא נאכט הערייגבראך: דער קאמפף מוסטע נון איינגעשטעללט ווערדען, וויל אים פינסטערן „פריינד פאָן פיינד" ניכט מעהר צו ערקעננען וואר.

דאס אונגארישע לאגער צאָג זיך צוריק, אום אין דען נאהען דאָרפערן וועהרענד דער נאכט רוהע צו פינדען: איניגע אָפפיציערע אונד קריעגס-מוזיק-באנדע קעהרטען אין איין לעערעס הויז אויף איינער פוסטא איין. דיא אָפפיציערע שליעפען דריננען אים הויזע, דיא מוזיקאנטען יעדאָך שפיעלטען אים האָפע פאָר דעם הויזע נאָך איניגע פייעריגע „אונגארישע שטיקע", ביז אויך זיא פאָר קעלטע, הונגער אונד מאטטיגקייט אויף בלאָסער ערדע איינשליעפען. —

פלאָטצליך ליעס זיך איין פירכטערליכעס געקראך הערען. איניגע עסטערייכישע סאָלדאטען ריקטען העראן, אום דאס הויז, אין וועלכעם דיא אונגארישע אָפפיציערע שליעפען, צו עראָבערן. אללעס וואר שנעלל אויף דען פיסען; אָפפיציערע אונד מוזיק-באנדע פליכטעטען זיך אים דונקעל דער נאכט. צווייא דער מוזיק-ציגיינער יעדאָך וואָללטען זיך ניכט גלייך פליכטען; זיא גינגען נאָך איינמאל אינ'ס הויז היניין אום צו זעהען, אָב קיינער דער אָפפיציערע צוריק געבליעבען זייען.

דא קאם איינע קוגעל דורכ'ס פענסטער געפלאָגען, אונד איינער דער ציגיינער פיעל טאָדט צו באָדען ניעדער. —

„הערר גראף, הערר גראף! (ריעף נון דער אם לעבען געבליעבע ציגיינער), הערר גראף, איילען זיא דאָך, דער פיינד איזט שאָן דא!"

דער גראף וואר קיין אנדערער אלס אנדראשי, דער פאָר שרעקען אונד בעטייבונג אים הויזע צוריקגעבליעבען וואר. דער ציגיינער וואר דער 16-יעהריגע רעמעני, דער אויך אין דען קריעג געצאָגען איזט, אום מיט דער געוואלט זיינער „פייעריגען ליעדער" דיא אונגארישען האָנוועד'ס צום קריעגע אנצושפאָרנען אונד אייפצומונטערן.

אינצווישען ריקטען דיא עסטערייכישען סאָלדאטען שאָן אין האָף. דיא געפאהר וואר גראָס. רעמעני נאהם זיינען ציגיינער-ראָק אונד צאָג איהן שנעלל דעם גראפען אנדראשי אן, דאנן גאב ער איהם זיינע גייגע אין דיא האנד. ער זעלבסט צאָג זיך דען מאנטעל דעם טאָדטען ציגיינערס אן אונד האב שנעלל אויך זיינען פאָן דער ערדע אויף. „נור שפיעלען, נור שפיעלען (פליסטערטע רעמעני דעם גראפען גאנץ לייזע צו), נור שפיעלען, דער פיינד איזט דא!" —

אנדראשי שפיעלטע דיא גייגע, רעמעני דיא צימבעל: ביידע זאסען זיא אויף דער ערדע עכט ציגיינערמעסיג, אלס איניגע עסטערייכער מיט פירכטערליכעם פלוכע דיא טהירע איינשטיעסען.

„דאָננער-וועטטער! (שריען נון דיא עסטערייכער) זאָלכער ציגיינער-לומפען וועגען, האבען וויר אונס הערבעמיהט! „הוזד רא ציגאני!" — שפיעלט וועניגסטענס, איהר פערפליכטע קערלע!"

אנדראשי אונד רעמעני שפיעלטען, אינצווישען קאמען דיא אונגארן, דא ערגריפף אנדראשי דיא גייגע אונד שלוג איינעם עסטערייכער דאס געהירן איין, דאסזעלבע טהאט רעמעני מיט זיינער צימבעל. זאָ שלוגען זיך ביידע צו דען אונגארן היניבער. —

אנדראשי בעהיעלט זיך דיא גייגע, מיט דער ער דען פיינד געשלאגען, צום עוויגען אנדענקען אן זיינען פריינד רעמעני צוריק. יעטצט איזט אנדראשי דער מאנן, דער פיר גאנץ עסטערייך-אונגארן פאָרשפיעלט, אונד וויר אללע מיססען טאנצען, וויא ער אונס פפייפט.

דיא ווארטע דעאקס אויף יענעם באללע זינד צור וואהרהייט געוואָרדען: אנדראשי פיהרט ווירקליך דיא רעגיערונג ניכט בלאָס אין אונגארן, זאָנדערן אויך אין עסטערייך.

*) (איין זאָנדערבארער טאָדעספאלל.) איין היעזיגער הויזבעזיטצער אונד איין זעהר אנגעזעהענער איזראעליט, נאמענס מ' א' ווייס, געוועזענער דעפוטירטער דעס יידישען קאָנגרעססעס אונד פאָרשטאנדס-מיטגליעד דער היעזיגען איזראעליטישען געמיינדע, ענטפערנטע זיך געסטערן נאכמיטטאגס אויס זיינער וואָהנונג אונד קאם ביז היינטע פריה ניכט צוריק. מאן ליעס איהן איבעראלל זוכען אונד פאנד איהן היינטע אום 8 אוהר פריה אויף דעם וועגע צו זיינער זאָממער-וואָהנונג טאָדט! ביז יעטצט איזט עס נאָך ניכט ערמיטטעלט, אָב עס איין פלאָטצליכער שלאג-אנפאלל אָדער איין מאָרד וואר.

געשעפטסבעריכט.

געטריידע-געשעפט. פאָן ווייצען ווארדע געסטערן וועניג צו מארקטע געבראכט, דער פערקויף וואר שוואך. פערקויפט ווארדען 15000 מעטצען. דיא פרייזע זינד פעסטער.

דיא אמטליכען פרייזע זינד פאָלגענדע:

ווייצען טהייס- 700 צאָללצטר. 85פפד. פל. 5,30, 200 צאָללצטר. 85פפד. פל. 5,25, 600 צאָללצטר. 85פפד. פל. 5,2½, 450 צאָלל-צטר. 84פפד. פל. 5,20.

ווייצען פער נאָוועמבער 4.15—4·10 גולד., פער פריה-יאהר 4·07½—4·05 גולד.

האפער פער פריה-יאהר 2·49—2·47½ גולד.

קוקורוץ פער מאי 2·67½—2·65 גולד.

פעסטער שלאכט-פיעהמארקט. דער אויפטריעב אויף דעם געסטריגען היער שטאטטגעפונדענען שלאכטפיעהמארקטע בעטרוג 2283 שטיק. מילך-קיהע 158 שטיק. פרייזע פיר אָכסען 26 ביז 29 פל' פיר קיהע 24 — 24½ פל. פיר ביפפעל 19 — 20 פל' פער צענטנער, שלאכטגעוויכט, זאממט פערצעהרונגס-שטייער. דאס געשעפט וואר שוואך. 809 שאפע ווארדען צו 18 ביז 21 פל' פער צענטנער פערקויפט.

לאָטטאָ-ציעהונג פאָם 3-טען נאָוועמבער 1875.

ברינן 50 48 88 73 38

איננסברוק 45 20 30 55 50

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר"י רייז.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פריכטע	קוואליטעטס-געוויכט	פער צאָלל-צטר
ווייצען, נייער באנאטער	81	4.30—4.20
„ „	82	4.45—4.35
„ „	83	4.70—4.60
„ „	84	4.90—4.80
„ „	85	5.10—5.—
„ „	86	5.20—5.15
„ „	87	—.—.—
„ טהייס	81	4.45—4.35
„ „	82	4.60—4.50
„ „	83	4.80—4.70
„ „	84	5——4.90
„ „	85	5.15—5.05
„ „	86	5.25—5.20
„ „	87	—.—.—
„ פעסטער באָדען	81	4.24—4.15
„ „	82	4.40—4.30
„ „	83	4.65—4.50
„ „	84	4.85—4.75
„ „	85	5.05—4.95
„ „	86	5.15—5.10
„ „	87	—.—.—
„ ווייסענבורגער	81	4.45—4.35
„ „	82	4.60—4.50
„ „	83	4.80—4.70
„ „	84	5.——4.90
„ „	85	5.15—5.05
„ „	86	5.25—5.20

פריכטע	קוואליטעטס-געוויכט	פער מעטצען
קאָרן	80	3.35—3.25
נערסטע מאלץ	72	3.30—2.70
נערסטע פוטטער	72	2.55—2.35
האפער	50	2.35—2.30
קוקורוץ באנאטער	פער מעטצען	—.— —.—
אנדערע גאטטונג	„ צענטנער	—.— —.—
הירזע	50	2.10—2.—

[illegible]			
ווייצען	מאטט פער מעטס.-אקט.		4.46—
„	„ פריהיאהר	צ.-צטר.	4.95—
קאָרן	„ מעטס.-אקט.		—.—
קוקורוץ	„ מאי-יוני	80 פפד.	2.65—
נערסטע	„		—.—
האפער	„ מעטס.-אקט.	78 פפד.	—.—
„	„ פריהיאהר		2.47—
רעפס	„ אָקט.-סעפט.		—.—

באללען-מעהל	קר' פל.
נומער 0	23.50
„ 1	22.60
„ 2	21.60
„ 3	19.50
„ 4	17.70
„ 5	15.90
„ 6	14.20
„ 7	12.40
„ 8	10.60
„ 8½	8.50
שפיריטוס: אלטע פעסטער ראפפינירטע	36½
„ נייע „ קארטאָפפעל	34 —

קורז-טאבעללע פאָם 4. נאָוועמבער.

גאָלד-קורז

	קר' פל.
זילבער-אַזשיאָ	104.20
דוקאטען	5.37
עסטערייך-אונגארישעס 8 גולדען גאָלדשטיק (20 פראנקס)	9.05
נאפאָלעאָנדאָר	9.05
פרייסישע טהאלער (קאססענאנווייזונגען)	1.68
רוסישע רובעל	1.49

לאָזע

	קר' פל.
1839-ער ראָטהשילד-לאָזע גאנצע	267 —
דעטטא „ פינפטעל	245 —
1854-ער 4 פערצענטיגע שטאאטס-לאָזע	104.75
1860-ער „ „ גאנצע	111.60
דעטטא „ „ פינפטעל	117 —
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	133.60
דעטטא „ 50 „	132 —
דאָנאו-רעגולירונגס	23.50
[illegible]-לאָזע	34 —
קרעדיט-לאָזע	162.25
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	25.75
דאָנוי-דאמפפשיפפפאהרט-לאָזע	94.50
אינסברוקער לאָזע	16.40
קעגלעוויטש „ צו 10 גולדען	12.25
קראקויער „ „ 20 „	14.75
אָפנער „ „ 40 „	26.20
פאלפפי „ „ 40 „	25 —
רודאָלף-לאָזע „ 10 „	13.25
סאלם-לאָזע „ 40 „	36 —

לאָזע

	קר' פל.
זאלצבורגער לאָזע צו 20 גולדען	15.50
סט. גענאָאַ'ס „ „ 40 „	27.25
סטאניסלויער „ „ 20 „	16 —
טריעסטער „ „ 100 „	110.50
דעטטא „ „ 50 „	56.50
וואלדשטיין „ „ 20 „	20.75
ווינדישגרעטצער „ 20 „	23.75
אונגארישע פרעמיען-לאָזע צו 100 גולד.	78.20
דעטטא צו 50 גולדען	77.50
וויענער לאָזע	101.50

ווערטה-פאפיערע.

	קר' פל.
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	81.50
טעמעשער-באנאטער	81 —
זיעבענבירגישע	79 —
גאליצישע	88.75
בוקאָווינער	87 —
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	100.25
וויינצעהענט-אבלאָזונגס-אָבליגאציאָנען	75 —
פפאנדבריעפע דער אונגארישען באָדענקרעדיט צו 5 איינהאלב פערצענט	86.25
דער אונגארישען היפאָטהעקען-באנק צו 5 איינהאלב פערצענט	78.75
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדענקרעדיט-אנשטאלט צו 5 אונד איינהאלב פערצענט	86 —
דעטטא צו 6 פערצענט	87.50
דער פעסטער קאָממערציאל-באנק	88 —

Eigenthümer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS

Budapest, 1875. Druck v. M. Burian, Marokkanerhof.

עס אן. אין ווענינען מינוטען שלוג דאס פֿייער אין
העללען פֿלאממען אויף. דאס אנדערע מעדכען
ווײנטע אונד ערזוכטע דען קנאבען, דיא שלאפֿענ-
דע דאָך צו רעטטען. דאָך דיעזער ערווידערטע:
„לאססע דיא קליינע נור פֿערברענגען, זיא קאָממט
יא צו דען ענגעלן!" דאס אונגליקליכע קינד וואור-
דע ווירקליך פֿערבראננט, אונד דיא עלטערן פֿאנ-
דען אין דער אשע נור נאָך דיא „צו קאָהלען" פֿער-
בראננטען קנאָכען. דער קנאבע וואורדע וואָהל
איינגעשפּעררט. דאָך ווירד מאן דעמזעלבען קיים
איינע הארטע שטראפֿע געבען קאָננען, דאָ ער יא
דען מאָרד בלאָס אוים „אונוויססענהייט" בעגאנגען;
ער וואָללטע נעמליך דאס קינד אין דיעזער וויזע
„צו דען ענגעלן" הינויף-עקספעדירען.

* (צום אייזענבאהנ-אונגלי-
קע אין ניעדערעסטערריך.) וויר
האבען שאָן אין אונזערער לעטצטען נוממער איינען
קורצען בעריכט געבראכט, דאס דער פּערזאָנענ-
צוג דער פֿראנץ-יאָזעפֿס-באהן, דער פֿאָן וויען נאָך
פּראג געפֿאהרען, אין דער נאכט פֿאָם 3. אויף דען
4. דיעזעס פֿאָם האָהען דאמם אין דיא טיעפֿע
שטירצטע, וואָביי אויך מעהרערע פּערזאָנען פֿער-
אונגליקט וואורדען. הייטע ליעגען שאָן איבער דיע-
זעם אונגליק אויספֿיהרליכערע בעריכטע פֿאָר, דיא
וויר היער נאָך דען הייפּט-פּונקטען אונזערן לעזערן
מיטטהיילען וואָללען. דער פּערזאָנענ-צוג נוממער
9 פֿערליעס וויען אם 3. דיעזעס, אבענד. אום 1
איהר 15 מינוטען זאָללטע דער צוג ביי שוואר-
צענייא איינע בריקע פּאססירען. דיא רייזענדען
(עטווא 140 פּערזאָנען) וואַרען נאטירליך, דא עס
נאָך מיטטערנאכט וואר, פֿאסט אללע אין טיעפֿען
שלאף פֿערזונקען. פּלאָטצליך וואורדען זיא דורך איי-
נען „פֿורכטבארען שטאָס" געוועקט, דא דער גאנצע
צוג איבער דען דאמם הינאבשטירצטע. דרייצעהן
וואגגאָנס וואורדען אונטער בעטייבענדעם געפּאָל-
טער אין דיא טיעפֿע געריססען, אונד צוואר זאָ, דאס
דער איינע וואגגאָן איבער דען אנדערן פֿיעל אונד
איהן נאטירליך צערטרוממערטע. מאן קאנן זיך
דא דענקען, וועלכע „הילפֿע-רופֿע", וועלכעס
אנגסט-געשרייא, עכצען אונד וועה-קלאגען דיא
ליפֿט ערפֿיללטע! דאָרט לאגען לייכען, היער האלב-
טאָדטע אונד פֿערוואונדעטע, אונד ביי אללי דעם
איינע פּעכ-פֿינסטערע נאכט, דאס דער איינע דען
אנדערן ניכט זעהען קאָננטע! דיא וועניגען וואג-
גאָנס, דיא ניכט הינאב-געשטירצט זינד, בליעבען
אָהנע שאדען. דיא רייזענדען אויף דיעזען וואגגאָנס
וואַרען עס דענן אויך, וועלכע דען אונגליקליכען
פֿערשיטטעטען נאָך מאָגליכקייט אוים דעם טרים-
מער-הייפֿען צו העלפֿען זוכטען. איים דען אומליע-
גענדען אָרטשאפֿטען איילטען זאָפֿאָרט אָרצטע

הערבייא, אום דען פֿערוואונדעטען דיא ערסטע
הילפֿע צו ברינגען. גליקליכערווייזע שטעללטע עס
זיך באלד הערויס, דאס דער גראָסטע טהייל דער
רייזענדען גענצליך אונבעשעדיגט געבליעבען איזט.
דאָך וואורדע פֿאָם צוגס-פּערזאָנאלע נור איינער
גערעטטעט. דעם אָבער-קאָנדוקטער וואורדע דער
קאָפּף צערמאלמט, אונד אלס מאן זיינען קאָר-
פּער אונטער דען טרוממערן פֿאנד אונד הערפֿאָר-
צאָג, דא וואר ער פֿאָם קאָפּפֿע פֿאָללקאָממען גע-
טרעננט. דיא ברייא-מייסטערין איים פּילזען פֿוהר
צוזאממען מיט איהרער טאָכטער, וועלכע דיא פֿרויא
איינעס רעגימענטס-ארצטעס אין פּעסט איזט. דיא
מוטטער וואורדע געטאָדטעט, דא איינע אייזערנע
שטאנגע איהר דורך דיא שלעפֿע גינג, דיא טאָכ-
טער יעדאָך פֿיעל אויף דיא לייבע דער מוטטער
אונד בליעב אונבעשעדיגט. זעהר ערשיטטערנד
איזט היעבייא דאס געשיק איינעס פּאָסט-בעאמטען,
דער מיט וויב אונד 6 קינדערן געררייזט איזט. ער
שריע אונטער דען טרוממערן, וויא ער לאג, דאס
מאן איהן דאָך אום גאָטטעס ווילען רעטטע, דא
ער מיט זיך זיינע גאנצע פֿאמיליע פֿיהרע. דיעזע
פֿערצווייפֿלונגס - רופֿע דייערטען שטונדען הינ-
דורך, דאָך וואר דיא רעטטונג ניכט מאָגליך,
דא מאן ניכט זאָ טיעף פֿאָרדרינגען קאָננטע. אום 4
אוהר מאָרגענס האָרטע דיעס שרייען פּלאָטצליך
אויף. דער אונגליקליכע זאממט פֿאמיליע וואַרען
טאָדט. אויך איין יידישער קויפֿמאנן, נאמענס סא-
מועל היטטער, פֿאנד היעבייא זיינען טאָד,
אונד ווירד זיינע לייכע נאָך פּראג געפֿיהרט, אום
דאָרט אויף דעם יידישען פֿריעד-האָפֿע בעערדיגט
צו ווערדען. דער ווערטה דער צערטרוממערטען
וואגגאָנס אונד לאָקאָמאָטיווע בעלייפֿט זיך אויף
120,000 גולדען. דיא אונטערזוכונג ווירד מיט
שטרענגע געפֿיהרט. דאָך זאָלל עס זיך ערסט היע-
דורך הערויסשטעללען, אָב דא איבערהייפּט איין
פֿערברעכען פֿאָרליעגט. מאנכע זינד דער אנזיכט,
דאס דיא ארבייטער, וועלכע טאגס בעפֿאָר דאָרט
דען וועג געריכטעט, פֿערגעססען האָטטען, דיא
שיענען מיט נעגעלן צו בעפֿעסטיגען, וואָדורך
דאס שוידערליכע אונגליק זיך צוטרוג.

* (אן דיא וויטווע ערזאַרד
האָרנ'ס) האט דער האנדעלס-מיניסטער פֿאָל-
גענדעס ביילידס-שרייבען געריכטעט: „מאדאמע!
דער פֿערלוסט, וועלכען זיא דורך דען טאָד איה-
רעס מאננעס ערליטטען, האט מיך מיט דעם גראָס-
טען שמערצע ערפֿיללט. איך טהיילע איהר אונער-
מעסליכעס אונגליק, דורך וועלכעס איהנען דער
בעסטע מאנן אונד דער צערטליכסטע פֿאטער ענט-
ריססען וואורדע, איך אבער דען טרייעסטען פֿריינד
אונד אים מיניסטעריאום איינעס דער הערפֿאָררא-

גענדסטען מיטגליעדער פֿערלאָר. מאדאמע!
וואָללען זיא זיך אין דיעזער שווערען שטונדע מיט
דעם געדאנקען טראָסטען, דאס איהר שמערץ אין
אונצעהליגען הערצען איינען ווידערהאלל פֿינ-
דעט, אונד דאס וויר דיא פֿריינדשאפֿטליכען גע-
פֿיהלע, וועלכע וויר איהרעם גאטטען ווייהטען, אויך
פֿיר זיינע פֿאמיליע בעוואהרען ווערדען. — גענעה-
מיגען זיא, מאדאמע, דען אויסדרוק מיינער אויס-
געצייכנעטען האָכאכטונג, מיט וועלכער איך פֿער-
בלייבע איהר ערגעבענער: לודוויג בארָאן שימאָני."

* (אונזער קאָניג) ערבארמטע זיך
דער וויטווע אונד דער אונפֿערזאָרגטען קינדער
האָרנ'ס אונד האט אוים זיינער אייגענען טאשע
פֿיר דיא וויטווע אלס יעהרליכעס געהאלט 1500
גולדען אונד אלס יעהרליכען ערציעהונגס-בייטראג
פֿיר דיא קינדער 500 גולדען בעוויללינט. דער קאָ-
ניג בעפֿאנד זיך עבען אויף דער יאגד, אלס האנ-
דעלס-מיניסטער שימאָני איהם דיא ארמוטה דער
פֿאמיליע האָרנ'ס שילדערטע. דער קאָניג וואר זאָ
געריהרט, דאס ער אייגענבליקליך יענע יעהרליכע
סוממע בעוויללינטע.

* (דיא לויה דעם פֿערשטאָר-
בענען יידישען דעפּוטירטען
האָרן) האט געסטערן היער אונטער צאהל-
רייכער בעטהייליגונג שטאטטגעפֿונדען. איינע זאָל-
כע גראָסארטיגע לויה האט פּעסט נאָך ניעמאלס
געזעהען. אללעס, אללעס וואס נור אונגארן אן נא-
מען אויפֿצו-וויזען האט, בעטהייליגטע זיך אן דער
זעלבען. אללע מיניסטער, צאהלרייכע הערפֿאָר-
ראגענדע דעפּוטירטע, אללע שטעדטישען אונד קאָ-
מיטאטס-בעהאָרדען, וויא אויך צאהלרייכע דעפּו-
טאציאָנען דער איזראעליטישען געמיינדען וואַרען
דא צוגעגען. אויך דען גענעראל קלאפּקא, דער
איינסט אין דער קאָמאָרנער פֿעסטונג דען נון פֿער-
שטאָרבענען האָרן שיטצטע, זאהען וויר היער געס-
טערן אן דער באהרע האָרנ'ס. — דיא ערסטע
טרייער-רעדע היעלט דער היעזיגע פּרעדיגער דר'
קאָהן אין אונגארישער שפּראכע, וועלכע ביא דען
מיניסטערן אונד דעפּוטירטען גראָסען בייפֿאלל גע-
פֿונדען האטטע. דיא מייסטען ציהאָרער ווייגטען
בייא דער שטעללע דער רעדע, אין וועלכער גע-
שילדערט וואר, וויא זיך דער פֿערשטאָרבענע
פֿאָן זיינער יוגענד אן אבמארטערטע אונד אבפּלאג-
טע, ביז ער ענדליך דאָך איינע גלענצענדע שטעל-
לונג ערררייכטע — אונד נון פּלאָטצליך שטארב! —
פֿאָר פֿיער מאָנאטען, וועהרענד דער דעפּוטירטענ-
וואהל, בעטהייליגטע זיך היער דער גראָסטע
שטאדט-טהייל אן זיינעם זיעגעס-צוגע — אונד נון
בעטהייליגט מאן זיך יעטצט אן זיינעם לייכען-צוגע!
— נאָך דר' קאָהן היעלט פּראָפֿעסאָר באָדנאר

שאנדע בערייטען. אלס איהר דאס ראָטהע קרייץ אויף איי-
ערע רעכטע שולטער העפֿטעטעט, האבט איהר געשוואָרען,
אייער שווערט נור געגען דיאיעניגען צו ערהעבען, וועלכע
אונס קאטהאָליקען אויף דאס גראב אונזערעס הייליגען ניכט
קאָממען לאססען וואָללען. איהר מיססעט אייך פֿאָן דען
זינדען רייניגען — אונד נון וואָללעט איהר אונשולדיגעס
בלוט פֿערגיעסען?" —

„„איי, דאס איזט איינע אויסגעצייכנעטע פּרעדיגט!
דיעזע פּאסט אבער עהער אין דיא קירכע, אלס ביי איינעם
גוטען ווײן. דאס אללעס האט ער פֿאָם בישאָף הוגאָ גע-
לערנט, אבער איך דאכטע מיר עס שאָן איינמאל, דער קערל
מוס אויך יודע זיין!""

„בריאן! האלט' דיין אונגעוואשענעס מויל! פֿערגים
ניכט, דאס דיא יודען היער אונטער דעם שוטצע דעם קאָ-
ניגס שטעהען, דאס ריכארד זיא וויא איינע ערבשאפֿט פֿאָן
זיינעם פֿאטער איבערנאָממען. גלויבט איהר, דאס ריכארד
דאצו לאכען ווירד, וועגן איהר זיינע אבוועזענהייט צו איי-
נער רעוואָלוציאָן געגען דיא יודען בענוטצעט? איהר וויס-
סעט, דאס מיט ריכארד ניכט צו שפּאססען איזט, ער איזט
איין זעהר יעה-צאָרניגער מאנן!"

„„אָסבאָרן! דוא מוסט אויך איין יודע זיין, וויר ווער-
דען מיט דער יודענ-פֿערפֿאָלגונג גלייך ביי דיר דען אנ-
פֿאנג מאכען!""

„יא! יא! (שריען דיא איבריגען), ער איזט אויך איין
יודע! שלאגעט איהן טאָדט! לאססעט אונס מיט איהם
בעגיננען!"

אונד אין דער טהאט וואָללטען שאָן איניגע איבער
איהן הערפֿאללען, אבער ניקלאָה שיטצטע איהן אונד האטטע

דען אָסבאָרן זאָגאר צור טהירע הינויסגעוואָרפֿען, וואָרויף
זיך אָסבאָרן ענטפֿערנטע.

„וויים דער טייפֿעל, וואס דעם אָסבאָרן אין דען קאָפּף
געפֿאהרען איזט (זאגטע בריאן), ער איזט זאָנסט איין גוטער
יונגע אונד איך קאנן איהן גוט ליידען. מאכט אונס דער
יונגע דא איינע גאנצע פּרעדיגט פֿיר דיא יודען!"

„„איי! וואס קיממערט אונס אָסבאָרן (זאגטע הייניך),
וויר זינד איינינ! נון, וואנן זאָללען וויר לאָזשלאגען?""

„יעטצט גלייך אויף דער שטעללע! (זאגטע ניקלאָה)
וויר זינד יעטצט קוראשירט, אלזאָ הינויס אויף דיא שטרא-
סען — אונד דראן אונד דרויף!"

„„האלט! האלט! ניכט זאָ פֿאָראייליג, זאָ געשווינד
געהט דאס ניכט. עס מוס דאָך איין פּלאן ביי דעם אונ-
טערנעהמען זיין, אונד איהר מיססעט איינען האבען, דער
אללעס אנאָרדנעט. איינען מאנן פֿאָן מוטה אונד קראַפֿט.
זאָ וועהלעט דענן! ווער זאָלל אייער אנפֿיהרער זיין?"

„קיין אנדערער אלס באָב!" ריעף אללעס איינ-
שטיממיג — אונד באָב וואורדע אלזאָ צום הויפּטמאננע
דיעזער רויב-מאָרדער געוועהלט.

„„אונד נון (זאגטע הייניך), וואנן געהט עס איבער
דיא געלד-זעקע דער יודען לאָז.""

„נור געדולד (זאגטע באָב), דער טאג ווירד שאָן בע-
שטיממט ווערדען."

„„אונד איך זאגע אייך (זאגטע פּעפּפּי), איך מאָכטע
נור גערנע איבער דיא קאסטען דיעזער יודען הערפֿאללען,
וואָ זיא איהרע פֿיינען ליינענ-צייגע אונד איהרע קאָסטליכען
ויידענ-שטאָפֿפֿע פֿערוואהרען; נאמענטליך איבער איהרע

זילבער-שרענקע אונד שמוק-קאסטען! איך האבע מיך אימ-
מער איבער דיא אויפֿגעבלאזענען יודענ-ווייבער געערגערט,
ווענן איך זיא זאָ אויפֿגעפּוטצט מיט גאָלד-קעטטען, פּער-
לען אונד זאָנסטיגען טהייערן זאכען איינהערשטאָלצירען
זאה. זאגט דאָך, ווערדעט איהר אונס אויך צולאססען?""

„איהר ווערדעט אייך שאָן פֿאָן זעלבסט צודרענגען;
אבער אויך היעבייא מוס פּלאן אונד אָרדנונג זיין. זאָנסט
ווירד מעהר פֿערריססען אונד פֿערדאָרבען, אלס וויר געווינ-
נען. דאהער קאָננט איהר ווייבער אויך עטוואס טהון; פֿאָר-
שעט דיא וואָהנונגען דער יודען אוים, שפּיאָנירט אין דען
הייזערן נאָך דען געלעגענהייטען, וואָ דיא שרענקע אונד
קאסטען שטעהען, וואָ דאס קאָסטבארסטע פֿערוואהרט ווירד
אונד דיענעט אונס אלס פֿיהרערינגען."

„אונד איך ווערדע אייך דאס רייכסטע יודענ-הויז צײ-
גען!" — זאגטע איין העסליכעס אלטעס וויב, וועלכעס
זיך מיט איינעם ביער-קרוגע פֿאָרדרענגטע אונד דען לעטצ-
טען טהייל דעם געשפּרעכעס פֿערנאָממען האטטע. — „איך
זאגע אייך (זאגטע דיא אלטע), זאָ פֿיעל גאָלד אונד זילבער
פֿינדעט מאן נירגענד צוזאממען, אלס ביי דעם יודען
בענעדיקט."

„„הימּמעל, ווען זעהע איך דא! (ריעף פּעפּפּי)
איי, דוא מיין נאָטט, איזט דאס ניכט דיא אלטע אורזולא?"" —

„איי, פֿיייליך בין איך דאס! (זאגטע אורזולא, וועל-
כע בייא בענעדיקט דיענטע) וויא לעבסט דוא יעטצט, מיינע
ליעבע פּעפּפּי? קאָממסט דוא נאָך פֿלייסיג צו קימטי?"

(פֿאָרטזעטצונג פֿאָלגט.)

עס דירפֿען זאָמיט אין אונזערער מאָנארכיע פֿרעמדע קיינע אפּאָטהעקער זיין אונד אויך קיינען הויזירהאנדעל בעטרייבען, וועהרענד אין רומעניען דען יודען דער אנקויף פֿאָן גרונד אונד באָדען אונטערזאגט בלייבט.

זייט דעם יאהרע 1864 דורפֿטען דיא יודען אין רומעניען וואָהל ה י י ז ע ר, אבער דורכאויס קיינען גרונד קויפֿען. דיעס וואר אין דען ש ט אָ ד ט ע ן דער פֿאלל. אין דען דאָרפֿערן יעדאָך שטאנד דיא זאכע נאָך פֿיעל ערגער. דא דורפֿטע איבערהויפּט קיין יודע וואָהנען, וועננ דיא דאָרפֿסבעהאָרדע היעצו ניכט ערסט איהרע בעוויללינגונג גאב. דיעזעס דריקענדע געזעטץ איזט פֿיר דיא רומענישען יודען געמאכט וואָרדען. דער האנדעלספֿערטראג, דען אונזערע מאָנארכיע מיט רומעניען אבגעשלאָססען האט, וואר ניכט אים שטאנדע, פֿיר דיא עסטערררייכ־אונגארישען יודען, וועלכע נאָך רומעניען זיך ציעהען וואָללען, איינע בעססערע לאגע צו ערווירקען. עס וואר דיעס אום זאָ וועניגער מאָגליך, אלס דיא רומענען ניכט נאכגעבען וואָללטען, דאס איהרע אייגענען געזעטצע בעטרעפֿף דער יודען דורך דען נייען האנדעלספֿערטראג אבגעענדערט ווערדען.

בייא אונס זינד דיא יודען אללען איבריגען בירגערן פֿאָללקאָממען גלייכגעשטעללט. גראף אנדראשי וואר געוויס בעשטרעבט, דאס א ל ל ע בירגער אונזערער מאָנארכיע, וועלכע נאָך רומעניען געהען וואָללען, ג ל י י כ ע ס רעכט געניעסען מאָגען. דאָך עס גינג ניכט. מיט דעם יודענהאססע אונד דער דוממהייט דער רומענען קאָננטע זעלבסט איין גראף א נ ד ר א ש י ניכט וועגקאָממען. ער מוסטע זיך דאהער דאראויף בעשרענקען, דאס צו ערדייכען, וואס ערדייכבאר וואר. ער האט דען יודען „פֿרייהייט דעם האנדעלס" אונד „שוטץ געגען פֿערפֿאָלגונגען" געזיכערט.

פֿערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (ד ע ר י ו ס ט י צ - מ י נ י ס ט ע ר – ג ע פֿ א ט ט ע ר.) איין יודע אים דער פּראָווינץ בעקאם דיעזער טאגע איינען זאָהן. אין זיינער פֿריידע גלויבטע ער דען יוסטיצמיניסטער פּ ע ר צ ע ל מיט דער געפֿאטטערשאפֿט „בעגליקען" צו מיססען. ער ריכטעטע דעסהאלב זאָפֿאָרט איינע דעפּעשע אן דען העררן יוסטיץ־מיניסטער אונד צוואר אין – דייטשער שפּראכע! דער יוסטיץ־מיניסטער וואר האָפֿליך גענוג, דיא געפֿאטטערשאפֿט אנצונעהמען, וואס ער עבענפֿאללס טעלעגראפֿיש אנצייגטע. דער שלוס דער דעפּעשע לויטעטע יעדאָך: „זיא האבען מיר דיא געפֿאטטערשאפֿט אין ד י י ט ש ע ר שפּראכע אנגעטראגען; איך נעהמע דיא געפֿאטטערשאפֿט אין דער האָפֿפֿנונג אן, דאס איהר זאָהן מיר איינסט היעפֿיר אין א ו נ ג א ר י ש ע ר שפּראכע דאנקען ווירד." – דאס דער פֿאטער דורך זיינע ד י י ט ש ע דעפּעשע זיך לעכערליך געמאכט, ווירד יעדער איינזעהען. דער יוסטיץ־מיניסטער האטטע פֿאָללקאָממען רעכט, וועגן ער איהן דיעזע „טאקטלאָזיגקייט" פֿיהלען ליעס. טראָטצדעם ווירדען וויר דיעזע אונבעדייטענדע געשיכטע גאר ניכט בעריהרט האבען; אבער וויר פֿיהלען עס אלס אונזערע פֿפליכט, אָפֿפֿען הערויסצוזאגען, דאס דער איינגעריססענע מיסברייך בייא יידישען עלטערן, מיט איהרען געפֿאטטערשאפֿטען האָכגעשטעללטע פּערזאָנען, וויא מיניסטער אונד רייכסטאגס־דעפּוטירטע, צו בעעהרען, איינע צ ו ד ר י נ ג ל י כ ק י י ט איזט, וועלכע דעם בעטרעפֿפֿענדען פֿאטער אונד דעם יידישען פֿאָלקע איבערהויפּט ניכט צ ו ר ע ה ר ע גערייכט. וואס זאָללען זיך דיא העררען מיניסטער אָדער דעפּוטירטען דענקען, וועגן זיא פֿאָן איינעם יידישען פֿאטער מיט איינער זאָלכען געפֿאטטערשאפֿט „איבערראשט" ווערדען! זיא ערבליקען היערין איינעס פֿאָן ביידען: ענטוועדער איינע „אונפֿערשעמטע שנאָררערייא" אָדער אבער איינע „אונווירדיגע קריעכערייא."

* (ר' מ ר ד כ י ס ט ר ע ל י ס ק ע ר ז"ל.) אם 15. פֿאָריגען מאָנאטס פֿערשטארב אין סינאָאיין (בוקאָווינא) דער ריהמליכסט בעקאנגטע געלעהרטע אונד העבראיישע שריפֿטשטעללער ר' מרדכי שטרעליסקער אים אלטער פֿאָן 69 יאהרען. ער וואר דער זאָהן דעם וועלטבעקאנגטען „ר' הודיל בראָד" ז"ל, דער לאנגע יאהרע הינדורך היער אין פּעסט חזן וואר. דער עבען פֿערשטאָרבענע ר' מרדכי שטרעליסקער וואר אין גלייכעם מאסע – רעליגיאָז אונד געלעהרט. זיין ספר „שני המאורות הגדולים", אין וועלכעם ער פֿאָן דער „אור האמונה" אונד דער „אור התבונה" אויספֿיהרליך שפּריכט, איזט זאָוואָהל בייא דען אָרטהאָדאָקסען, אלס בייא דען געלעהרטען זעהר בעריהמט. דאס יודענטהום האט דורך זיין שטערבען איינען גראָססען פֿערלוסט ערליטטען, תנצב"ה!

* (א י י ן פּ ר א ק ט י ש ע ר פּ ר ע ד י ־ ג ע ר א ו נ ד ש ד כ ן.) אין מעמפֿיס (אמעריקא) עקסיסטירט איין פּרעדיגער נאמענס ס א מ פֿ י ע ל ד. דיעזער האט זיך איין אָפֿפֿענעס געשעפֿט ערריכטעט, וואָ אללערלייא לייטע אינ'ס יודענטהום איינגענאָממען ווערדען. דיעזע אמעריקאנישע „גרים־פֿאבריק" זאָלל רעכט איינטרעגליך זיין. אבער דער פּראקטישע פּרעדיגער פֿערבינדעט היעמיט נאָך איינען צווייטען צוועק. זאָ האט ער אלס „שדכן" פֿערמיטטעלט, דאס צווייא דאמען, דיא ער אינ'ס יודענטהום איינגענאָממען, טאגס דאראויף פֿאָן צווייא איזראעליטען געהייראטעט וואורדען. דער גוטע מאנן האטטע אלזאָ איינען דרייפֿאכען געווינן: ערסט ערהיעלט ער איינע טאקסע פֿיר'ס „מגייר־זיין", דאנן ערהיעלט ער איינע טאקסע פֿיר'ס „שדכנות", אונד ענדליך ערהיעלט ער איינע טאקסע אלס „רחש". עס שיינט, דאס דיא פּרעדיגער אין אמעריקא איהר אמט נור אלס „געשעפֿט" בעטראכטען, אוים דעם זיא זאָפֿיעל געלד הערויסצושלאגען זוכען, אלס נור אירגענד וויא מאָגליך.

* (מ י ס ס י אָ נ ע ר ע א י ן פּ אָ ל ע ן.) דיא געזעללשאפֿט דער מיססיאָנערע אין ענגלאנד, וועלכע יעהרליך פֿיעלע מילליאָנען אויסגיבט, אום דיא יודען צום כריסטענטהומע צו פֿערלייטען, האט פֿאָן דער רוססישען רעגיערונג דיא בעוויללינגונג ערהאלטען, אויך נאָך פּאָלען מיססיאָנערע שיקען צו דירפֿען. געגענווערטיג בעפֿינדען זיך שאָן זאָלכע מיססיאָנערע אין ווארשויא (רוססיש־פּאָלען). דיא ווארשויער אָרטס־בעהאָרדע האט פֿאָן דער רוססישען רעגיערונג דען בעפֿעהל ערהאלטען, דיא מיססיאָנערע אין איהרעם שטרעבען פֿיר דיא פֿערפֿיהרונג דער יודען אייפֿ'ס קרעפֿטיגסטע צו אונטערשטיטצען. האָפֿפֿענטליך ווערדען זיך דיא יודען אין פּאָלען מיט דיעזען שענדליכען „זעעלען־שאכערן" גאר ניכט איינלאססען. איבריגענס איזט דער שווינדעל, דער נאָך אין אונזערעם יאהרהונדערטע מיט דער רעליגיאָן געטריעבען ווירד, אין זעהר בעדויערליכער. אין מעמפֿיס אין אמעריקא ערריכטעטע זיך, וויא וויר אָבען מיטגעטהיילט, איין יידישער פּרעדיגער איינע „גרים־פֿאבריק", נון קאָממען דיא מיססיאָנערע אונד ערריכטען אין ווארשויא איינע „טייפֿ־פֿאבריק." ווערע דער אללגעמיינע „קראך" ניכט העריינגעבראָכען, פֿיעללייכט ווירדע יעמאנד זאָגאר אויף דען געדאנקען געקאָממען זיין, זאָלכע פֿאבריקען אויף „אקציען" צו גרינדען.

* (א י י ן ט ר ו י ר י ג ע ר ק י נ ד ע ר־ א ו נ ט ע ר ה א ל ט.) אויס קרעמס (עסטעררייך) ווירד איבער פֿאָלגענדעס טרויריגע ערייגניס בעריכטעט. איין 12 יעהריגער קנאבע וואר מיט צווייא נאָך יינגערן מעדכען אויף דער פֿיעה־ווייד. אללע דרייא קינדער ווארען לוסטיג אונד פֿערטריעבען זיך דיא צייט מיט שפּיעלערייען. דאָך שליעף דאס יינגסטע מעדכען וועהרענד דעם שפּיעלענס אויף דער וויסטע איין. דעם 12 יעהריגען קנאבען פֿיעל זאָגלייך דער אונגליקליכע געדאנקע איין, ער ווערדע זיך דאמיט איינען אונטערהאלט בערייטען, דאס ער דאס שלאפֿענדע מעדכען ווירד פֿערברענגען לאססען. ריכטיג זאממעלטע ער טראָקענעס שטראָה, בלעטטער אונד קוה־מיסט צוזאממען, לעגטע אללעס אויף דאס שלאפֿענדע מעדכען אונד צינדעטע

פֿאָלליעטאָן.

דיא יודען אין ענגלאנד.

(21-טע פֿאָרטזעטצונג.)

„וויא מיינסט דוא דאס, בריאן?" (פֿראגטע ניקלאָה.)

„„וויא איך דאס מיינע? זיעה' דאָך איינמאל הער: געגען ו ו ע ן וואָללען וויר דענן נאָך דעם ווייטען אויזען ציעהען? דאָך נור געגען דיא אונגלייביגען, געגען דיא טירקען, וועלכע אן אונזערען גאָטט ניכט גלויבען! ברויכען וויר נון זאָ וועיט צו ציעהען, אום דיא אונגלייביגען אויפֿצוזוכען, וועגן וויר זיא היער גאנץ נאהע האבען? דיא יודען האבען זיך נאָך מעהר געגען אונזערען גלויבען פֿערזינדיגעט, זיא האבען זאָגאר אונזערען גאָטט געקרייציגעט! — אונד מיינסט דוא, דיעזע פֿערפֿלוכטען יודען האבען וועניגער געלד אונד זילבער אלס דער סולטאן? דענקע דיר נור, וויא לייכט וויר אונס דאס פֿערמאָגען דיעזער שווינג־פֿלייש־פֿיינדע אנאייגנען קאָננטען?""

„גאָטט פֿערדאממע מיך, וועגן בריאן ניכט רעכט האט! איין העררליכער איינפֿאלל דאס!"

„„ניכט וואהר! אבער זעטצע דיך נור אונד האָרע ווייטער. דיא פֿריהערינגען קרייצ־פֿאהרער מאכטען זיך אין גאנצען שאארען אויף אונד איבערפֿלוטהעטען אללע אָרטשאפֿטען, וואָ רייכע יודען וואָהנטען, אונד רוהטען זאָ לאנגע ניכט, ביז זיא דיא יודען ניעדערשלאכטעטען אונד איהר פֿערמאָגען אים בעזיטצע האטטען. יא, דאס וואהרען מענער, וועלכע דאס הערץ אויף דעם רעכטען פֿלעקע האטטען, אבער איהר זיטצעט דא אונד וויפּעט!""

„אונד דא מיינסט דוא דענן, וויר זאָללטען אויך . . . שפּריך דאָך נור!"

„„הי! הא! הו! געטרויסט דוא דיך נאר ניכט זעלבסט דאס וואָרט אויסצושפּרעכען! דוא פֿיינער!""

„בייא אללען טייפֿעלן! (זאגטע איין אנדערער קרייצפֿאהרער, נאמענס ב אָ ב) בריאן האט רעכט! ער האט אונס געצייגט, וואס וויר טהון מיססטען, אונד וויר ווערען דוממע שאָפֿס־קאָפּפֿע, וועגן וויר איהן ניכט פֿערשטעהען וואָללטען. וואָהנען דיעזע פֿערדאממטען יודען ניכט אויך אונטער אונס? זינד דיעזע בעטריגער, דיעזע וואוכערער ניכט רייך דורך דאס געלד, וועלכעס זיא א ו נ ס אויסגעזאָגען האבען!"

„נון, דיר וועניגסטענס קאָננטען זיא דאס געלד ניכט אויססויגען (זאגטע אָסבאָרן), ווייסט דוא אבער ווארום? וויל דוא קיינעס האסט!"

„„ווארום אבער האבע איך ניכטס?""

„וויל דוא מעהר היער זיטצעסט אלס ארבייטעסט! פֿראגטע נור דען ווירטה, וויא עס מיט באָב'ס רעכנונג שטעהט!"

„„דוא הונד! האלט'ס מויל, זאָנסט שלאגע איך דיר דיא צעהנע איין! ווארום האבע איך ניכטס? ווארום קאָנן איך צו קיינעם געלדע קאָממען? וויל דיא יודען אללעס פֿערשלוקען! גאָטט האט אונס דאהער זאָ פֿעראָרמען לאססען, וויל וויר דיעזעס יידישע פֿאָלק, וועלכעס גאָטט זעלבסט פֿערדאממטע אונד אויס זיינעם לאנדע פֿערבאננטע, אין אונזערער מיטטע דולדען! וועגן איהר זאָ דענקעט וויא איך, אונד איין זאָלכעס הערץ האבט וויא איך, זאָ האבען דיא יודען שאָן אין איינינען טאגען צו עקסיסטירען אויפֿגעהאָרט! שלאגט איין! פֿערברייטעט אייך דורך דיא שטראססען! פֿערזאממעלט אייערע קאמעראדען אונד לאססעט אונס נאָך הייטע איבער זיא העריפֿאללען. וויר ברויכען נור מיט אונזערעם בייישפּיעלע פֿאָראן צו געהען אונד יעדער, וועלכער דאס ראָטהע קרייץ אויף דער רעכטען שולטער טראגט, ווירד זיך אונס אנשליעסען. גאנץ ענגלאנד ווירד זיך מיט אונס ערהעבען, אונד ביז אונזער נייער קאָניג פֿאָן פֿראנקרייך צוריק קאָממט, פֿינדעט ער וועניגסטענס זיין לאנד פֿאָן דען פֿערפֿלוכטען יודען געריינינעט.""

„בראוואָ! בראוואָ! אויסגעצייכנעט! איך צאהלע דיר נאָך פֿיער קריגע ביער אָדער צווייא פֿלאשען וויין פֿיר דיעזען העררליכען געדאנקען!"

אללע לייטע אים ווירטהס־הויזע דרענגטען זיך הין, אום דיעזע „העררליכען געדאנקען" צו האָרען אונד איהרע אויספֿיהרונג צו בעראטהען.

„בייא אללעס, וואס איך הייליג איזט, איהר מעננער, קיינע איבעראיילונג! (ריעף אָסבאָרן.) בעדענקעט ערסט גענויא, וואס איהר טהון וואָללעט. איך שוואָרע אייך דאראויף, איהר ערמאָרדעט דיא יודען ניכט דאהער, וויל זיא אונזערען גאָטט געקרייציגט האבען, זאָנדערן נור דאהער, וויל איהר דאס געלד דערזעלבען וואָללעט. אייערע מאָרדגעליסטע זינד אלזאָ ניכט אויס ר ע ל י ג י אָ ן, זאָנדערן אויס ר ו י ב־ז ו כ ט. אונזער בישאָף הוגאָ פּרעדיגטע עס אונלענגסט אין דער קירכע, דאס דיא מייסטען יודענפֿערפֿאָלגונגען לײדער ניכט אויס פֿראָממיגקייט דער קאטהאָליקען וואָרען, זאָנדערן נור אויס רויב־לוסט אָדער אויס נייד געגען דען רייכטהום דער יודען. איהר ווערדעט אייך דורך אייער אבשייליכעס אונטערנעהמען מיט עוויגער שמאך בעדעקען אונד אונזערען גלויבענס־גענאָססען איינע עוויגע